

چکیده

انسان موجودی است طالب کمال نهایی و سعادت ابدی و همیشه در اندیشه‌ی شناخت کمال ابدی و راه‌های وصول به آن و شناخت موانع نیل به آن و راهکارهای برطرف کردن آن موانع است. از سوی دیگر، شیطان به عنوان دشمن سوگند خورده، از موانع مهم در رسیدن انسان به کمال نهایی می‌باشد. از آنجا که نهج البلاغه ناظر به تفسیر و تحلیل کلام خداوند و آیینی تمام نمای وحی می‌باشد، لذا در این پژوهش به بررسی مسأله‌ی حقیقت و ماهیت شیطان، فلسفه‌ی آفرینش او و چگونگی تسلط شیطان بر اعمال انسان از دیدگاه امام علی (ع) پرداخته شده است. طبق آیات قرآن، جن از آتش خلق شده و در سخنان امام علی (ع) هم بیان شده که شیطان از آتش است و علت سجده نکردن بر حضرت آدم (ع) را برتری آتش بر خاک دانسته، لذا شیطان از جنیان می‌باشد. او تنها قدرت بر وسوسه و دعوت به گناه دارد اما هیچ گونه تسلطی مبنی بر اینکه او را وادار به انجام عملی کند، ندارد. اگر چه کار او فریب دادن انسان به طرق مختلف است، اما آفرینش او در جهان بی هدف نبوده است. وجود شیطان در عالم موجب تکامل معنوی و رشد کمالات انسانی می‌شود و مهم ترین هدف پروردگار از آفرینش شیطان، امتحان و آزمایش بشر است. امتحان که از سنت‌های الهی محسوب می‌شود باعث می‌شود که هر کس نتیجه‌ی کار خود را ببیند و در روز قیامت هم ادعایی علیه خداوند نداشته باشد. نتیجه‌ی حاصل از این پژوهش اینکه انسان باید در برابر شیطان موضع مناسبی را اتخاذ کرده که بتواند به بهترین نحو با او مبارزه کند تا به فرمایش امام علی (ع) هم نفس انسان پاک گردد و هم مقامش نزد خداوند بالا رود. برای این کار باید از تاکتیک‌های مناسبی استفاده کرد که مهم‌ترین آنها به کار بردن دو دژ محکم تقوا و توکل در زندگی است، همچنین به کار بردن استعاذه به عنوان یک پناهگاه مطمئن، مطرح شده است. اینکه انسان از گناه دوری کرده و در همه‌ی حالات به صورت واقعی برای دوری از شرّ شیطان و مبارزه‌ی با او به خدا پناه برد.

کلید واژه‌ها: امام علی (ع)، نهج البلاغه، شیطان، ابلیس، جن.

الملخص

الانسان موجود يطلب الكمال النّهائى و السّعادة الابدئيه و يتفكّر دائماً فى معرفه الكمال الأبدى و الطرق الوصول اليها و معرفه موانع النيل اليها و يسعى لازاله تلك الموانع و من جهه اخرى الشّيطان عدوّ حَلّاف يعدّ من الموانع الهامّه فى وصول الانسان الى غايه الكمال . و النهج البلاغه ناظر الى التفسير و التحليل كلام الله تعالى و مرآه الصافيه للوحى ، فلهذا فى هذا التحقيق يفتش عن مسأله ماهيه الشّيطان و فلسفه خلقته و كيفيه تسلّط على اعمال الانسان من منظر الامام على (ع) . على حسب الآيات القرآنيه خلق الجنّ من النّار و قد جاء فى كلام الامام على (ع) انّ الشّيطان من النّار و يحسب علّت عدم سجوده على الآدم لأجل رجحان النّار على الطين ، فلهذا الشّيطان من الاجنّه ، هو القدره الواحده للوسوسه و الدعوه الى الذنب و ليس له اى سلطه على اجبار الانسان على أدا الأعمال و الافعال و انّ عمل الشّيطان هو خدعه الانسان بطرق مختلفه ولكن خلقته ليست بلا جدوى فى العالم . وجود الشيطان فى الكون موجب للتكامل المعنوى و ارتقاء كمالات الانسانيّه و من اهمّ غايات الله تعالى من خلقه الشّيطان هو اختبار الانسان . بالامتحان الذى هو سنّه من سنن الله تعالى يرى الانسان نتيجته اعماله و لا يبقى عليه حجه على الله تعالى . النتيجة الحاصله من هذا البحث هى أن ينتخب الانسان موضعاً مناسباً أمام الشّيطان لكى يستطيع المقابله معه على احسن الطريق ، على حسب قول الامام على (ع) لتصفيه النفوس مع ترفع مقام الانسان عند الله تعالى . لاجل هذا يجب الاستفاده من الاساليب الجديره من فمناها الحصنين المستحكمين هما التقوى و التوكل ايضاً استعمال الاستعاذه لأنّه حصن حصين و يمنع الانسان من اجتتاب الذنوب و تدعوه فى جميع الاحوال يستبعد عن شرّ الشّيطان بشكل حقيقى و يستعيذ امامه بالله تعالى .

الكلمات الرئيسيه : الامام على (ع) ، النهج البلاغه ، الشّيطان ، الابليس ، الجنّ .